

هدایت تحصیلی: مسیری به سوی آیندهای روشن یا چالشی نو؟

احمد رضا دوراندیش

در نظام آموزشی ایران، آیین‌نامه هدایت تحصیلی در راستای مفاد «سند تحول بنیادین آموزش و پرورش» و «برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران» و نظر به اهمیت، ضرورت و نقش راهنمایی و مشاوره تحصیلی در شناسایی و رشد همه‌جانبه استعدادها، توانایی‌ها و رغبت‌های دانش‌آموزان، متناسب با نیاز حال و آینده کشور و نیز آماده‌سازی دانش‌آموزان برای انتخاب آگاهانه رشته تحصیلی خود به تصویب رسیده است.

علوم و معارف اسلامی

ریاضی

علوم تجربی

کاردانش

هنر

فنی و حرفه‌ای

علوم انسانی

آیین‌نامه هدایت تحصیلی که مصوبه شماره ۹۵۴ شورای عالی آموزش و پرورش سال ۱۳۹۵ است، به‌عنوان راهبردی کلیدی برای جهت‌دهی دانش‌آموزان به مسیرهای تحصیلی و شغلی تدوین یافته است. این مصوبه بر شناسایی علاقه‌ها، استعداد دانش‌آموزان و انطباق آن‌ها با نیازهای اجتماعی و اقتصادی کشور تأکید دارد. از جمله اهداف اصلی آن، ایجاد توازن میان شاخه‌های نظری، فنی و حرفه‌ای و کار دانش و آماده‌سازی دانش‌آموزان برای ورود به بازار کار یا تحصیلات تکمیلی است. این آیین‌نامه به‌عنوان یکی از مهم‌ترین ابزار تصمیم‌گیری و فرایندی کلیدی در شکل‌گیری آینده شغلی دانش‌آموزان، جایگاه ویژه‌ای در نظام آموزشی ایران دارد. زیرا انتخاب رشته مناسب، نه تنها بر موفقیت تحصیلی بلکه بر کل مسیر زندگی فرد تأثیرگذار خواهد بود.

اما نقش برنامه درسی و محتوا در هدایت تحصیلی دانش‌آموزان هم بسیار تعیین‌کننده و مهم است. در برنامه‌های درسی، اهداف آموزشی و تربیتی تعیین‌کننده کیفیت شایستگی‌هایی هستند که دانش‌آموزان برای موفقیت در زندگی و تحصیل باید آن‌ها را کسب کنند. از طریق برنامه درسی، استعداد و علاقه دانش‌آموزان شناسایی می‌شود و دانش‌آموزان می‌توانند زمینه‌های متفاوتی را تجربه کنند و با کشف استعدادها و علاقه‌های خود، دست به انتخاب‌های بهتری در زمینه تحصیلی و شغلی خود بزنند.

دانش‌آموزان در چارچوب برنامه درسی مهارت‌های متنوعی را شامل مهارت‌های علمی، هنری، اجتماعی و فنی کسب می‌کنند و در خود توسعه می‌دهند؛ مهارت‌هایی که آنان را برای دنیای واقعی آماده می‌سازند. کسب مهارت و شناخت علاقه و استعداد خود به دانش‌آموزان کمک می‌کند در انتخاب شاخه‌ها و رشته‌های تحصیلی انتخابی آگاهانه داشته باشند.

فرایند ارزشیابی و بازخورد نقش مهمی در هدایت تحصیلی دارد و وجود ابزارهای ارزشیابی مناسب در برنامه درسی، هدایت‌کننده دانش‌آموزان در زمینه‌هایی است که در آن قوی‌تر عمل می‌کنند و خود تعیین‌کننده آن است که دانش‌آموزان برای توسعه فردی خود به کدام منابع و حمایت‌ها نیاز دارند. با ارائه اطلاعات و تجربیات در برنامه درسی و محتوا به دانش‌آموزان، از تصمیم‌گیری‌های آینده آنان برای انتخاب آگاهانه مسیر تحصیلی و شغلی مناسب،

پشتیبانی جدی به عمل می‌آید.

با این حال، باگذشت چندین سال از اجرای این مصوبه و با وجود تلاش‌های متعدد برای بهبود سازوکار هدایت تحصیلی، همچنان چالش‌ها و کاستی‌هایی مانند ضعف زیرساخت‌های آموزشی در برخی مناطق، کمبود شناخت کافی والدین و دانش‌آموزان، نبود ارتباط مؤثر میان آموزش و بازار کار، و فقدان برنامه درسی و محتوایی کافی به قوت خود باقی است. این مسائل به‌ویژه در شاخه‌های فنی و حرفه‌ای و کار دانش که ظرفیت بالایی برای اشتغال‌زایی دارند، نمود بیشتری پیدا می‌کنند و بسیاری از دانش‌آموزان، با وجود علاقه به رشته‌های فنی و مهارتی، به دلیل نگرانی از آینده شغلی یا فشارهای اجتماعی، به شاخه‌های نظری گرایش پیدا می‌کنند. با تصویب و ابلاغ نقشه راه اجرایی‌سازی سند تحول، انتظار می‌رود موضوع هدایت تحصیلی که یکی از پروژه‌های مطرح در این سند است، بیش‌ازپیش مورد توجه قرار گیرد. در این خصوص به نظر می‌رسد، دو موضوع مهم در امر تصمیم‌گیری باید بیشتر از قبل مورد توجه سیاست‌گذاران باشد:

نخست مأموریت و کارکرد دوره اول متوسطه است که در این دوره دانش‌آموزان با شناخت بهتر علاقه‌ها و استعدادهای خود می‌توانند تصمیمات مناسبی در مورد رشته تحصیلی و مسیر شغلی خود بگیرند. همچنین برای بهبود و ارتقای کیفیت هدایت تحصیلی و افزایش اقبال به شاخه‌های فنی و حرفه‌ای و کار دانش، باید از راهکارهایی همچون توسعه برنامه‌های مشاوره‌ای به‌صورت فردی و گروهی برای خانواده‌ها و دانش‌آموزان به‌منظور آگاهی آنان، استفاده از ابزارهای سنجش استعداد و علاقه در انتخاب رشته، ارتباط مداوم با صنعت، برگزاری مسابقات، نمایشگاه‌ها و جشنواره‌های فنی و حرفه‌ای، و آموزش مستمر مشاوران سود جست.

دوم پدیده نوظهور هوش مصنوعی و تأثیرگذاری آن است که به نظر می‌رسد، سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان نظام آموزش و پرورش، با توجه به ظرفیت‌هایی که هوش مصنوعی از آن برخوردار است، استفاده از این ابزار قدرتمند را در هدایت تحصیلی دانش‌آموزان جدی بگیرند.

به نظر شما چه راهکارهای دیگری را می‌توان در این خصوص پیشنهاد داد؟ دیدگاه خود را از طریق ارتباط با مجله با ما در میان بگذارید.